

Ομόρριζα

Ομόρριζα: Ονομάζονται οι λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα, δηλαδή το τμήμα της λέξης που δηλώνει τη βασική της σημασία: *π.χ. διαβάζω – διάβασμα.*

Παρώνυμα: Ονομάζονται οι λέξεις που ενώ μοιάζουν στην προφορά διαφοροποιούνται ως προς τη σημασία τους. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο συχνά συγχέουμε τις σημασίες ορισμένων λέξεων. Στην περίπτωση που το σημείο διαφοροποίησης δυο λέξεων είναι η συλλαβή τονισμού, τότε κάνουμε λόγο για τονικά παρώνυμα. Π.χ. έκθλιψη (στη γραμματική) - έκλειψη (~ ηλίου), ήμερος - ήρεμος, γέρνω – γερνώ, γέρος (ηλικιωμένος) - γερός (δυνατός).

Ομώνυμα ή Ομόηχα: Ονομάζονται οι λέξεις που προφέρονται με τον ίδιο αλλά διαφοροποιούνται σημασιολογικά. Συνήθως διαφοροποιούνται και ως προς την ορθογραφία τους. Π.χ. δανεικός (< δανείζω) # δανικός (από τη Δανία), διάλειμμα (διακοπή) # διάλυμα (< διαλύω), κλίμα (ενός τόπου) # κλήμα (το αμπέλι).

Συνώνυμα: Ονομάζονται οι λέξεις που, παρά την φθογγολογική τους διαφοροποίηση, έχουν περίπου την ίδια σημασία: *π.χ. σκέφτομαι, στοχάζομαι, διαλογίζομαι, διανοούμαι, συλλογιέμαι.*

Προσοχή! Συχνά δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το ένα συνώνυμο στη θέση του άλλου. Θα πρέπει προηγουμένως να σκεφτούμε προκειμένου να βρούμε τη συνώνυμη που ταιριάζει καλύτερα σ' αυτό που θέλουμε να πούμε.

Αντώνυμα ή Αντίθετα: Ονομάζονται οι λέξεις που έχουν εντελώς διαφορετική σημασία μεταξύ τους: *π.χ. χοντρός – λιγνός, ωραίος – άσχημος, καλός – κακός.*

Ταυτόσημα: Ονομάζονται οι λέξεις που έχουν ακριβώς την ίδια σημασία: *π.χ. στέγη – σκεπή, γίδα – κατσίκα, όρνιθα – κότα.*

Παράγωγα: Ονομάζονται οι λέξεις που παράγονται από το θέμα μιας άλλης εφόσον προσθέσουμε μια παραγωγική κατάληξη: *π.χ. φωνή – φωνάζω.*

Σύνθετα: Ονομάζονται οι λέξεις που προκύπτουν από την ένωση δύο τουλάχιστον απλών λέξεων ή τη σύνθεση μιας πρόθεσης ή ενός αχώριστου μορίου με μια λέξη. Το α' συνθετικό μπορεί να είναι ουσιαστικό, επίθετο, αριθμητικό, ρήμα, επίρρημα, πρόθεση ή αντωνυμία, *π.χ. εκ + φράση = έκφραση, α + κακός = άκακος, ξανά + διαβάζω = ξαναδιαβάζω.*

Παρασύνθετα: Ονομάζονται οι παράγωγες λέξεις που παράγονται όχι από απλές αλλά από σύνθετες λέξεις: *π.χ. καλώς + ορίζω = καλωσορίζω (σύνθετη) – καλωσόρισμα (παρασύνθετη).*

Ασκήσεις

1. Να γράψεις επίθετα ομόρριζα με τις ακόλουθες λέξεις, που να έχουν πρώτο συνθετικό το στερητικό α- αν-). Να σχηματίσεις με αυτά φράσεις.

1. π.χ. κλονισμός ακλόνητος
2. προβλέπω
3. εντάσσω
4. αισθάνομαι
5. κουράζω
6. αντιλέγω
7. ελευθερία
8. ακολουθώ
9. δικαιολογώ
10. ευθύνη

2. Δίπλα στις λέξεις της στήλης Α' να γράψεις σύνθετες συνώνυμες λέξεις που να είναι ομόρριζες με την αντίστοιχη λέξη του πλαισίου.

Α'

π.χ.	συκοφαντία	διαβολή	βάλλω
1.	καινοτόμος		ρωγμή
2.	αμείωτος		πέφτω
3.	λειψός		λείπω
4.	ανυποχώρητος		δίδω
5.	απομάκρυνση		πέμπω
6.	μοναδικός		επαναλαμβάνω
7.	άψογος		μέμφομαι
8.	αβάσταχτος		υποφέρω
9.	ξετσίπωτος		τρέπω
10.	αβέβαιος		σφάλλω

3. Να γράψετε επίθετα ομόρριζα με τα παρακάτω ουσιαστικά:

1. κατάσταση
2. ζωή
3. αποτέλεσμα
4. βαθμολογητής
5. απαίτηση
6. ουρανός

4. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με τα κατάλληλα ομόρριζα της αρχαίας ελληνικής λέξης *αιρούμαι*:

1. Είμαι σίγουρος πως το έκανε αυτό με αγαθή
2. Κατηγόρησαν τον ταμία της επιχείρησης για ιδιαιτέρως μεγάλου ποσού αυτό το ταμείο.
3. Ο κατηγορούμενος συγκέντρωσε όλα τα απαραίτητα στοιχεία και έκανε αίτηση στον Άρειο Πάγο για της καταδικαστικής απόφασης.
4. Αποτελεί δικαίωμά μου να μιλώ ελεύθερα.
5. Στα υπηρεσιακά συμβούλια συμμετέχουν δύο εκπρόσωποι των εργαζομένων.
6. Η κατάσταση ήταν περίπλοκη.
7. Τον διέγραψαν από το κόμμα, γιατί εξέφρασε απόψεις.

5. Να γράψετε από ένα ουσιαστικό με την ίδια ρίζα:

1. **διαταράσσομαι**
2. **περιεκτικός**
3. **πλήρης**
4. **δραστικός**
5. **προσφέρωμαι**

6. Από τις λέξεις που σας δίνονται να σχηματίσετε ομόρριζα ουσιαστικά ή επίθετα. Ύστερα να γράψετε δύο παραγράφους, μία για να χαρακτηρίσετε έναν καθηγητή που συμπαθείτε ιδιαίτερα και άλλη μία για κάποιον που δε συμπαθείτε πολύ. Στα κείμενά σας προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε όσο περισσότερες λέξεις μπορείτε από αυτές που σας δίνονται και από αυτές που σχηματίσατε.

αντιλαμβάνομαι εντείνω γνωρίζω
μιλώ διαλέγομαι σκέφτομαι

άεργος		ανευθυνότητα		ειρωνεύομαι	
ενδιαφέρομαι		μαθαίνω		επικρίνω	
Αγαπώ		μεθοδεύω		ανέχομαι	
προσβάλλω		εμπνέω		απωθώ	

7. Να βρεις ποιες από τις λέξεις που δίνονται στη δεξιά στήλη είναι ομόρριζες με τις υπογραμμισμένες λέξεις των φράσεων.

1. Με τις εκτεταμένες και αλόγιστες <u>επεμβάσεις</u> του ανθρώπου στη φύση παραμορφώθηκε το φυσικό τοπίο.	• βάθρο • βήμα • βαλτός
2. Η τεχνολογία, που <u>προκάλεσε</u> τις πληγές στο περιβάλλον, η ίδια θα τις θεραπεύσει κιόλας.	• κλίμα • έγκλημα • κλήση
3. Πόσοι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να <u>εγκαταλείψουν</u> τις σύγχρονες ανέσεις;	• υπόλοιπος • ακατάληπτος • ελλιπής
4. Με κανένα τρόπο δε δέχονται οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και ποιητές ότι η επέμβαση του Θεού <u>αίρει</u> την ανθρώπινη ευθύνη.	• άρση • αιρετός • άρδην
5. Η πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού υπήρξε μια κίνηση από την <u>άγνοια</u> στη γνώση, από την ανευθυνότητα στην ευθύνη, από τη δουλεία στην ελευθερία.	• νιώθω • νοιάζομαι • ευνοϊκός

8. Να αντιστοιχίσετε κάθε λέξη της πρώτης στήλης με την ομόρριζή της στη δεύτερη στήλη.

1.	θύμα	α.	δράττομαι	
2.	κλίση	β.	ακατάληπτος	
3.	κλήση	γ.	κλίνω	
4.	λήψη	δ.	θυσία	
5.	συμβολή	ε.	έχω	
6.	όραμα	στ.	κάτοπτρο	
7.	σπουδαίος	ζ.	καλώ	
8.	θρέμμα	η.	απρόσβλητος	
9.	δραχμή	θ.	σπεύδω	
10.	σχέση	ι.	τρέφω	

9. Να γράψετε μια ομόρριζη (απλή ή σύνθετη) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

σχεδόν, όντως, θνητό, όψη, είδηση, παραινώ, συνετός, μεριμνώ, πιστεύω, γίνομαι.

10. Να γράψετε μία ομόρριζη λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

κύριοι, σχέση, πείσω, αμελητέα, πλήρους.